

NOTA BIBLIOGRÀFICA

Les dades acumulades i sintetitzades en el present diccionari procedeixen d'una extensa bibliografia que no sembla pas escaient de detallar aquí. Sí, però, que por ésser convenient per al lector una orientació bibliogràfica per a l'ampliació i la consulta de problemes relacionats amb el nostre tema i, sobretot, una referència als diversos tipus de publicacions la conjuinació de les quals permet d'elaborar i comprendre un catàleg d'unitats de geologia històrica.

1. Diccionaris

Entre molts glossaris especialitzats en geologia, volem fer-ne ressaltar solament dos per llur modernitat: el "Dictionnaire de Géologie" de A. FOUCAULT i F. RAOULT (1980 i 1984) (Masson, París), a nivell de primer cicle de carrera, que conté unes taules estratigràfiques revisades i posades al dia per a ésser usades a França, i el prestigiós "Glossary of Geology", en la darrera edició de 1980, de l'AMERICAN GEOLOGICAL INSTITUTE, el qual és el repertori més complet que mai s'hagi editat sobre la nostra ciència de la terra, amb unes trenta-cinc mil entrades, acompanyades de llurs definicions, etimologies, sinonímies i les cites bibliogràfiques de les autoritats que en feren la definició o crearen el mot.

2. Codis i guies estratigràfiques

Els codis i guies estratigràfiques són els llibres que estableixen els principis, les normes i el procediment per a establir la terminologia estratigràfica. Els acostumen a redactar les Comissions d'Estratigrafia dels diversos països després de debats més o menys importants. Esmentarem ací només l'intent, ja reeixit, d'una "Guia Internacional", on hi ha una àmplia bibliografia sobre codis locals, classificació i terminologia estratigràfiques. La "Subcomissió de Classificació estratigràfica" en prepara una nova edició considerablement augmentada.

H. D. HEDBERG (1976): *International Stratigraphic Guide*. John Wiley and Sons. Nova York, 200 p.

3. Escales estratigràfiques generals

Amb discussió o sense, amb explicació dels termes, o simplement en forma de llistat, hi ha diverses escales cronostatigràfiques d'ús ordinari. N'esmentarem ací les més recents fetes a Espanya i d'altres que han tingut una difusió i un ús més amplis.

J. M. RÍOS (1969): *Índice sistemático de las formaciones geológicas y de las fases de plegamiento*. Alhambra, 79 pp. + apèndix sense paginació, Madrid.

F. W. B. VAN EYSINGA (1975): *Geological time table* - Elsevier, Eds. Amsterdam.

W. B. HARLAND, *et al.* (1982): *A geologic time scale*. Cambridge University Press. 131 pp. Cambridge.

Inst. Geol. Min. Esp. (s.d. 1973): *Mapa geológico nacional. Escala 1:50.000. Normalización de notaciones y leyendas en la cartografía geológica*. 30 pp. + 5 annexes. Madrid.

També cal esmentar un llibre que conté la història d'aquesta escala cronostatigràfica general:

B. N. BERRY (1968): *Growth of a prehistoric time scale*. W. H. Freeman and Co. 158 pp. S. Francisco.

4. Tractats d'estratigrafia

Tots els manuals d'estratigrafia, incloent-hi amb aquest nom tant l'estratigrafia com la geologia històrica, fan referència als termes recopilats ací, i en particular, però, els que pròpiament es refereixen a la Geologia Històrica sovint anomenada, sobretot a França i Alemanya, Estratigrafia.

Esmentarem tres manuals moderns de Geologia Històrica de l'Europa occidental que forneixen la informació essencial sobre els termes d'aquest diccionari.

Ch. POMEROL (1973): *Stratigraphie et Paléogéographie. V. I. Ère Cénozoïque (Tertiaire et Quaternaire).*

(1975) V. II. *Ère Mésozoïque.*

V. III. *Précambrien. Ère Paléozoïque.* 429 pp. (aquest darrer en col·laboració amb C. BABIN (1977). Doin, París.

A. AZZAROLI & M. B. CITA (1963-67): *Geologia Stratigrafica* (La Goliardica) 3 vols. Milà.

H. H. READ & WATSON (1975): *Introduction to Geology. Volume 2. Earth History.* Mac Millan, part I (221 pp.); part II (371 pp). Londres.

5. Tractats parcials i Congressos estratigràfics

Hi ha llibres que sintetitzen totalment o parcialment aspectes o èpoques de la Geologia Històrica. Un dels aspectes més tractats darrerament és el de la geocronologia. N'esmentarem ací, quatre de fonamentals als quals cal afegir el de HARLAND (1982), referit a l'apartat 2.

G. V. COHEE, *et al.* (eds.) (1978): *Contributions to the geologic time scale.* Am. Assoc. Petrol. Geol. Studies Geol. n.º 6, 388 pp. Tulsa.

W. B. HARLAND *et al.* (eds.) (1964): *The Phanerozoic time-scale.* Quart. J. Geol. Soc. London. 120 s; 458 pp. Londres.

W. B. HARLAND, *et al.* (eds.) (1971): *The Phanerozoic time-scale a supplement.* Geol. Soc. London, sp. publ. 5; 356 pp. Londres.

G. S. ODIN (1982): *Numerical dating in Stratigraphy.* John Wiley. Chichester. 1094 pp.

No són gaire nombrosos els tractats monogràfics, o manuals, que es refereixin concretament a alguns sistemes, o parts de l'escala estratigràfica, i que sintetitzin els coneixements que hom té arreu del món de cadascuna d'aquestes parts. N'hi ha algunes col·leccions en curs de publicació, així com llibres solts a l'estil del clàssic ARKELL del Juràssic, i com per exemple l'important i renovador llibre de SALOP.

D'entre les col·leccions incompletes en curs de publicació, n'esmentem:

The Geologic Systems (ed. K. RANKAMA) Interscience publishers. Nova York.

Handbuch der Stratigraphische Geologie, (ed. F. LOTZE) Ferdinand Enke Vlg. Stuttgart.

The Phanerozoic Geology of the world (eds. M. MOULLADE et A. E. M. NAIRN), Elsevier. Amsterdam.

La citació completa dels llibres suara esmentats són:

W. J. ARKELL (1956): *Jurassic geology of the world.* Oliver & Boyd; 806 pp. Londres.

L. J. SALOP (1983): *Geologic evolution of the Earth during the Precambrian*, Springer; 459 pp. Berlín.

Les publicacions estratigràfiques del Quaternari són molt nombroses i cal dir que envelleixen ràpidament. A continuació hi són citades les que podríem qualificar com a clàssiques:

- E. BONIFAY (1975): *L'Ère Quaternaire*, Bull. S.G.F. 17/3:380-393. París.
- D. Q. BOWEN (1978): *Quaternary Geology*. Pergamon Press, 221 pp. Oxford.
- J. CHALINE (1972): *Le Quaternaire*. Doin. París, 338 pp.
- J. K. CHARLESWORTH (1957): *The Quaternary Era*. Arnold Publ., Londres, 2 vols. 1700 pp.
- P. WOLDSTEDT (1969): *Quartär*. F. Enke Velg. Stuttgart. 263 pp.
- T. NILSSON (1983): *The Pleistocene. Geology and life in the Quaternary Age*. D. Reidel Publ. Co., 651 pp. Dordrecht.

D'altra banda, constantment tenen lloc congressos, simposis i tota mena de reunions dedicats, d'ordinari, a sistemes o altres unitats més àmplies o més reduïdes. Entre les comunicacions presentades, i gairebé sempre publicades, ultra la majoria que tracten de la geologia i paleontologia a diversos llocs del món de l'època estudiada, n'hi ha que són expressament dedicades a la discussió i redefinició d'unitats estratigràfiques.

Esmentem-ne tres reunions tingudes a Espanya on hi ha articles o notícies referents a la classificació estratigràfica.

- I. Coloquio de Estratigrafía y Paleogeografía del Jurásico de España. *Cuad. Geol. Ibér.* (1971) 2: 645 pp.
- I. Coloquio de Estratigrafía y Paleogeografía del Cretácico de España (Bellaterra-Tremp, 5-9 de novembre de 1973). *Trab. Congr. Reun.* (1975), 258 pp.
- I. Coloquio de Estratigrafía y Paleogeografía del Triásico y Pérmico de España. (1977). *Cuad. Geol. Iber.* 4: 702 pp. Madrid.

6. Catàleg d'unitats i de fases de plegament

Des de fa molts d'anys, el Congrés Geològic Internacional publica el *Lexique stratigraphique international* (amb centre a París) que ha de contenir, aplegades per països i edats, totes les unitats estratigràfiques descrites arreu del món. Tot i que la majoria són de caràcter litostratigràfic, unitats no contemplades en el nostre diccionari, també hi són descrites les unitats cronostatigràfiques. Cal dir que, a més a més, hi ha d'altres llibres amb catàlegs d'unitats. Particularment importants per a l'objecte del nostre diccionari són els catàlegs que reproduïxen les definicions originals, l'abast i les característiques de les unitats cronostatigràfiques a través de l'estratotip. Del Cenozoic ja n'han estat publicades pràcticament totes les unitats, i també part d'altres eratemes en els volums següents:

- G. C. CARLONI, *et al.* (eds.) (1971): *Stratotypes of Mediterranean Neogene Stages*. *Giorn. Geol.* Ser. 2 vol. 37/II. Bolònia.
- F. STEININGER & L. A. NEVESSKAYA (eds.) (1975): *Stratotypes of Mediterranean Neogene Stages*. vol. 2, 364 pp. Bratislava.
- C. CAVELIER & J. ROGER (eds.) (1981): *Les étages français et leurs stratotypes*. *Mém. B.R.G.M.* 109, 295 pp. Orleans.
- Ch. POMEROL (ed.) (1981): *Stratotypes of paleogene stages*. *Mem. hors série n.º 2. Bull. Inform. Geol. Bassin Paris*; 301 pp. París.

Una gran part de les fases de plegament són descrites i definides a:

- H. STILLE (1924): *Grundfragen der Vergleichenden Tektonik*. Vgl. Gebrüder Borntraeger. 443 p. Berlín.